

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

**Факультет/інститут Коломийський навчально-науковий
інститут**

Кафедра педагогіки і психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Історія українського козацтва

Освітньо-професійна програма Середня освіта (Історія)

Спеціальність 014 Середня освіта (Історія)

Спеціалізація 014.03 Середня освіта (Історія)

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри
Протокол № 1
від “26” серпня 2021 р.

м. Коломия - 2021

ЗМІСТ

- Загальна інформація
- Анотація до курсу
- Мета та цілі курсу
- Результати навчання (компетентності)
- Організація навчання курсу
- Система оцінювання курсу
- Політика курсу
- Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія українського козацтва
Викладач (-і)	Марчук Микола Васильович
Контактний телефон викладача	095 5077102
Е-mail викладача	
Формат дисципліни	2. Цикл професійної підготовки. 2.2. Вибіркові дисципліни 2.2.2 Дисципліни вільного вибору студента
Обсяг дисципліни	90 год.; кількість кредитів ECTS – 3
Посилання на сайт дистанційного навчання	
Консультації	четвер, 14.00 год. – 16.00 год.
2. Анотація до курсу	
<p>Метою даного курсу є вивчення генезису та еволюції козацтва, його цивілізаційної типології, системи ціннісних орієнтацій та становлення політичної культури стану. Серед проблем, які викладаються в курсі – питання соціальної, військової, політичної та державотворчої діяльності українського козацтва від часу його виникнення до кінця XVIII ст. Особлива увага відводиться поглибленому засвоєнню студентами фактологічного матеріалу, з'ясуванню причинно-наслідкових зв'язків в процесі генези козацтва, визначенню ролі і місця козацького феномену в історії українського народу. Вивчення курсу студентами передбачає забезпечення підготовленості їх як фахівців, здатних впорядкувати історичний досвід та цивілізаційний потенціал українського козацтва в повсякденному процесі навчально-виховної роботи та національно-патріотичного виховання молоді.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета викладання дисципліни – це підготовка висококваліфікованих фахівців на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014 Середня освіта (Історія) у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»;</p> <p>надання студентам цілісної системи знань з історії українського козацтва впродовж ранньомодерного періоду; формування загальних, спеціальних, професійних компетентностей, достатніх для ефективного розв'язування стандартних і нестандартних комплексних задач у професійній педагогічній діяльності в навчальних закладах середньої освіти, що характеризується комплексністю та невизначеністю умов, формування професійних компетентностей майбутніх учителів історії і суспільствознавчих предметів з фаховими інтересами до впровадження інноваційних</p>	

технологій з метою безперервного подальшого навчання та підвищення професійного рівня, що забезпечить високий рівень їх

конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці; виховання високоморальних, патріотичних, освічених особистостей, спроможних внести істотний вклад у майбутнє як регіону, так й України.

Завдання:

поглиблення знань з історії українського козацтва;

аналіз процесу формування

козацтва як феномена

світової культури;

утвердження козацької

філософії як наріжної

складової національної

ідеї; розвиток козацьких

організацій як відродження

героїчного козацького

духу; формування

національної історичної

свідомості;

опанув

ання

магіст

рантам

и

основн

их

понять

і

термін

ів;

вдоско

наленн

я

роботи

студен

тів із

джере

лами.

Одним з головних завдань курсу є формування в молодого покоління суспільної свідомості, культури, моралі, самостійного творчого мислення, вироблення патріотичної орієнтації, прагнення до самореалізації.

4. Результати навчання (компетентності)

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*:

передумови виникнення та історичні етапи розвитку українського козацтва (D1, D5); хронологію основних подій, їх сутність і причинно-наслідковий характер (D1); предмет, джерельну базу, історіографію основних проблем (D1);

характерні ознаки козацької моделі державності та втілення її у процесах формування Війська Запорозького (D1); відродження традицій козацтва на сучасному етапі (D1);

термін ологію

,

зокрем

а

«козац

ькі

клейно

ди»,

«палан

ка»

(D5);

внесок

україн

ського

козацт

ва у

світов

у

культу

ру

(D30);

вміти:

характеризувати історичні постаті українського козацтва, зокрема Д. Вишневецького, С. Наливайка, П. Сагайдачного, М. Дорошенка, Т.

Федоровича, І. Сулими, Б. Хмельницького, І. Виговського, Ю. Хмельницького, П. Тетері, І. Брюховецького, П. Дорошенка, Д. Многогрішного, І. Самойловича, І. Сірка, І. Мазепи, К. Гордієнка, П. Орлика, І. Скоропадського, П. Полуботка, Д. Апостола, К. Розумовського, П. Калнишевського (D6);

здійснювати аналіз, синтез ін., мати сформоване критичне мислення (D11);

поважати різноманіття та мультикультурність світу, керуватися у своїй діяльності принципами толерантності та діалогу (D30).

Інтегральна компетентність – на основі засвоєних знань, умінь і навичок із дисципліни «Історія українського козацтва» здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в навчальних закладах середньої освіти та у процесі навчання за

спеціальністю, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов (C1). **Компетентності в природничих науках і технологіях (C5)** – здатність крізь призму проблем українського козацтва до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

C10. Наявність системи знань з історії українського козацтва, необхідних для роботи в навчальних закладах середньої освіти; оцінювати нові відомості, факти, події та інтерпретації в контексті формування цілісної історичної картини України;

C14. Здатність володіти категоріально-понятійним апаратом, хронологією та науковою періодизацією історії українського козацтва.

C17. Здатність усвідомлювати та інтерпретувати вивчений матеріал з історії українського козацтва, аналізувати і систематизувати, порівнювати і формувати й науково аргументувати власну позицію, брати активну участь у дискусіях.

C25. Здатність аналізувати, порівнювати й оцінювати діяльність видатних постатей із середовища українського козацтва із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні і зовнішні мотиви діяльності історичних осіб, соціальних груп.

C30. Здатність до оволодіння базовими знаннями української культури козацького періоду в контексті готовності студентів до спілкування у мультикультурному середовищі на основі толерантності, діалогу і співробітництва.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5-й семестр	014 Середня освіта (історія)	III курс	Вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1 Генеза та еволюція українського козацтва	лекція, 2 год, семінарське заняття 2 год.	Брехуненко В. Східна брама Європи. Україна в середині XVII-XVIII ст. К., 2014. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст. К., 2013. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994. Горобець В. Світанок	підготовка конспекту семінарського заняття	5/5	початок вересня 2020 р.

		української держави. Люди, соціум, влада, порядки,			
--	--	--	--	--	--

		<p>традиції. Харків, 2017.</p> <p>Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2006.</p> <p>Дзира І. Козацьке літописання 30-х – 80-х рр. XVIII ст.: джерелознавчий та історіографічний аспекти. К., 2006.</p> <p>Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004.</p> <p>Костомаров Н. И. Богдан Хмельницький. СПб., 1994. Т. 1-3.</p> <p>Костомаров Н.И. Казаки. Исторические монографии и исследования. М., 1995.</p> <p>Кривошея В. Генеалогія українського козацтва. Нариси історії козацьких полків. К., 2004.</p> <p>Мицик Ю. Юрій Хмельницький // Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994.</p> <p>Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. К., 2005.</p> <p>Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. К., 2012.</p> <p>Плохій С. Походження слов'янської нації. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К., 2015.</p> <p>Савчук Н.О. Українська держава за гетьманування Ю. Хмельницького (1659 - поч. 1663 рр.). Кам'янець-Подільський, 2001.</p> <p>Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.). К., 1998.</p> <p>Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676). К., 2009.</p> <p>Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII - XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. К., 1997.</p> <p>Смолій В.А., Степанков В.С. Політична система українського суспільства уроки Національної революції XVII століття. К., 2008.</p> <p>Степанков В.В. Політична еліта: пошук нового підходу до з'ясування її сутності // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2012. Т. 22: на</p>	самостійна робота, 5 год.		
--	--	---	---------------------------------	--	--

		<p>пошану професора П.Ф. Лаптіна.</p> <p>Степанков В. С. Антифеодальна боротьба в роки Визвольної війни та її вплив на формування Української держави (1648-1654). Львів, 1991.</p> <p>Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. К., 2017.</p> <p>Туранли Ф. Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина XVI – перша чверть XVIII століття). К., 2016.</p> <p>Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. К., 2000.</p>			
<p>Тема 2. Запорозька Січ</p> <p>– козацька демократична республіка</p>	<p>лекція, 2 год</p> <p>семинарське заняття 2 год.</p>	<p>Брехуненко В. Східна брама Європи. Україна в середині XVII-XVIII ст. К., 2014.</p> <p>Горобець В. М. Влада та соціум Гетьманату: Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. К., 2009.</p> <p>Грушевський М. Історія України-Руси. К., 1995-1998. Т. 8-10.</p> <p>Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна: Україна крізь віки. К., 1999. Т. 8.</p> <p>Гуржій О. І. Податне населення України XVII – XVIII ст. Черкаси, 2009.</p> <p>Економічна історія України. Історико-економічні дослідження у двох томах. К., 2011. Т. 1.</p> <p>Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2. Історія</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття</p> <p>самостійна робота, 5 год.</p>	5/5	середина вересня 2020 р.

		українського селянства: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1. Історія української культури. У п'яти томах. К., 2003. Т. 3. Нариси з історії дипломатії України. К., 2001. Сас П.М. Витоки українського націотворення. К., 2010. Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.). К., 1998.			
Тема 3. Військова організація та військове мистецтво українського	лекція, 2 год., семинарське заняття 2 год.	Горобець В. М. Влада та соціум Гетьманату: Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. К., 2009. Грушевський М. Історія України-Руси. К., 1995-1998. Т. 8-10. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна: Україна крізь віки. К., 1999. Т. 8. Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2.	підготовка конспекту семінарського заняття самостійна робота, 5 год.	5/5	кінець вересня 2020 р.

козацтва		Костомаров Н. И. Богдан Хмельницький . СПб., 1994. Т. 1-3. Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. Львів, 1990. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676). К., 2009. Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII - XVIII століть: проблеми формування, еволюції,			
----------	--	---	--	--	--

		<p>реалізації. К., 1997. Смолій В.А., Степанков В.С. Політична система українського суспільства уроки Національної революції XVII століття. К., 2008.</p> <p>Степанков В. Політична еліта в роки Національної революції XVII ст. Соціальні джерела формування, структура та циркуляція // Україна в Центрально-Східній Європі. К., 2016. Випуск 16. Українське козацтво. Мала енциклопедія. Київ-Запоріжжя, 2002. Шевчук В. Козацька держава. Етюди до</p>			
Тема Українське козацтво	4 семинарське заняття 2 год.	<p>Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська рада 1654 р. К., 2005. Бульвінський А. Українсько-російські взаємини 1657-1659 років в умовах цивілізаційного розмежування на Сході Європи. К., 2008. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994. Горобець В. Україна: Десятиліття «золотої спокою» та Горобець В. Світанок української держави. Люди, соціум, влада, порядки, традиції. Харків, 2017. Горобець В. М. «Волимо царя східного...». Український гетьманат таросійська династія до і після Переяслава. К., 2007. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна: Україна крізь віки. К., 1999. Т. 8. Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648-1782 рр. Дніпропетровськ, 2007. Кривошея В.В.</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття</p> <p>самостійна робота, 5 год.</p>	5/5	початок жовтня 2020 р.

		<p>Національна еліта Гетьманщини. К., 1998. Ч. 1-2. Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини. К., 2011. Крикун М. Між війною і радою. Козацтво Правобережної України в другій половині XVII – на початку XVIII століття. Статті і матеріали.</p>			
--	--	---	--	--	--

		<p>К., 2006. Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. К., 2003. Степанков В.В. Політична еліта: пошук нового підходу до з'ясування її сутності // Наукові праці Кам'янець- Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець- Подільський, 2012. Т. 22: на пошану професора П.Ф. Лаптіна. Степанков В. Політична еліта в роки Національної революції XVII ст. Соціальні джерела формування, структура та циркуляція // Україна в Центрально-Східній Європі. К., 2016. Випуск 16. Українська держава другої половини XVII-XVIII ст.: політика, культура, суспільство, К., 2014. Українська ідея. Історичний нарис. К., 1995.</p>			
--	--	--	--	--	--

<p>Тема</p> <p>5</p> <p>Державна ідея та політична модель Української козацької держави</p>	<p>лекція, 2 год</p> <p>семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>Газін В.В. Павло Тетеря. Кам'янець-Подільський, 2012.</p> <p>Гадяцька унія 1658 року. Зб. ст. К., 2008.</p> <p>Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. К., 2015.</p> <p>Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654-1665. К., 2001.</p> <p>Горобець В. Гетьмани Руїни. Іван Брюховцький та Москва. К., 2017.</p> <p>Горобець В. М. «Волимо царя східного...». Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. К., 2007.</p> <p>Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996.</p> <p>Заруба В. Чигиринські походи: хроніка подій російсько-турецької війни 1676-1681 рр. Дніпропетровськ, 2013.</p> <p>Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2. Костомаров Н. И. Руїна. – СПб., 1905: Исторические монографии и исследования. Т. XV.</p> <p>Кривошея В.В., Кривошея І.І., Кривошея О.В. Неурядова старшина Гетьманщини. К., 2009.</p> <p>Мицик Ю. Юрій Хмельницький</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття</p> <p>самостійна робота, 5 год.</p>	<p>5/5</p>	<p>середина жовтня 2020 р.</p>
---	---	--	--	------------	--------------------------------

		<p>// Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994.</p> <p>Мицик Ю. А. Гетьман Іван Виговський. К., 2004.</p>			
--	--	---	--	--	--

		<p>Панашенко В.В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII-XVIIIст.). К., 1995.</p> <p>Пасічник М.С. Україна в період Руїни: 60-80-ті роки XVII століття. Львів, 2010.</p> <p>Савчук Н.О. Українська держава за гетьманування Ю. Хмельницького (1659 - поч. 1663 рр.). Кам'янець-Подільський, 2001.</p> <p>Смолій В.А., Степанков В.С. Петро Дорошенко. Політичний портрет. К., 2011.</p> <p>Таирова-Яковлева Т. Инкорпорация: Россия</p> <p>Чухліб Т. Секрети українського полівасалітету. Хмельницький-Дорошенко. К., 2011.</p> <p>Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни. К., 1998.</p> <p>Яковлева Т. Руїна Гетьманщини. Від Переяславської ради 2 до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.). К., 2003.</p>			
--	--	---	--	--	--

<p>Тема</p> <p>6. Українське козацтво наприкінці XVII – середина XVIII ст.</p>	<p>семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>Брехуненко В. Східна брама Європи. Україна в середині XVII-XVIII ст. К., 2014.</p> <p>Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994.</p> <p>Горобець В. М. «Волимо царя східного...».</p> <p>Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. К., 2007.</p> <p>Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996.</p> <p>Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна: Україна крізь віки. К., 1999.Т. 8.</p> <p>Кентржинський Б. Мазепа / Б. Кентржинський. К., 2017.</p> <p>Костомаров Н.И. Мазепа. Москва, 1992.</p> <p>Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба. К., 2003.Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик. К., 1991.</p> <p>Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687 -1709. Мюнхен, 1988.</p> <p>Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. Нью-Йорк, Київ, Львів, Париж, Торонто, 2001. Друге доповнене видання.</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття</p> <p>самостійна робота, 5 год.</p>	<p>5/5</p>	<p>кінець жовтня 2020 р.</p>
--	------------------------------------	---	--	------------	------------------------------

	<p>Павленко С. Іван Мазепа. К., 2003. Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». К.,2013.</p> <p>Т а и р о в а - Я к о в л е в а Т . М а з е п а . М ., 2 0 0 7 . У м а н е ц Ф . Г е т м а н М а з е</p>			
--	--	--	--	--

		<p>П а . С П б . 1 8 9 7 . Чухліб Т. Шлях до Полтави: Україна і Росія за доби гетьмана Мазепи. К., 2008. Шевчук В. Просвічений володар. Іван Мазепа як будівничий Козацької держави і як літературний герой. К., 2006.</p>			
<p>Тема Українське козацтво – в середині XVIII ст.</p>	<p>лекція семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>Вечерський В. Гетьманські столиці України. К., 2008. Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994. Горобець В. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра І. К., 1998. Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654-1665. К., 2001. Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна: Україна крізь віки. К., 1999. Т. 8. Гуржій О. І. Податне населення України XVII – XVIII ст. Черкаси, 2009. Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004. Плохій С. Походження слов'янської нації. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К., 2015. Сергієнко Г.Я. Визвольний рух на Правобережній Україні в кінці XVII і на початку XVIII ст. К., 1963. Струкевич О. Політична культура еліти Української козацької держави: методологічні аспекти дослідження // Україна в ЦентральноСхідній Європі</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття самостійна робота, 5 год.</p>	<p>5/ 5</p>	<p>початок листопада 2020 р.</p>

		<p>(з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). К., 2003. Вип. 3.</p> <p>Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. К., 2017.</p> <p>Украина и соседние государства в XVII веке. Материалы международной конференции. СПб., 2004.</p> <p>Чухліб Т. Відень 1683: Україна в боротьбі за «Золоте яблуко» Європи. К.,</p>			
--	--	---	--	--	--

		<p>2012.</p> <p>Чухліб, Т. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663 - 1713). К, 2004.</p>			
--	--	---	--	--	--

<p>Тема 8. Українське козацтво в умовах занепаду й остаточної ліквідації Гетьманщини і Запорозької Січі (друга половина XVIII ст.)</p>	<p>семинарське заняття 2 год.</p>	<p>Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994. Горобець В. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра І. К., 1998. Горобець В. М. Влада та соціум Гетьманату: Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. К., 2009. Горобець В. М. «Волимо царя східного...». Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. К., 2007. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996. Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648-1782 рр. Дніпропетровськ, 2007. Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004. Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття. К., 2000. Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський і Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України, професора Валерія Смолія. К., 2010. Українська ідея. Історичний нарис. К., 1995.</p>	<p>підготовка конспекту семінарського заняття</p> <p>самостійна робота, 5 год.</p>	<p>5/5</p>	<p>середина листопада 2020 р.</p>
--	-----------------------------------	---	--	------------	-----------------------------------

		Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-історичного мислення XVII-XVIII ст. К. 2007. Книга 1. Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII століття. К., 2012.			
Тема 9. Українське козацтво ускладі		Винар Л. Козацька Україна. Вибрані праці. К., Львів, 2003. Вечерський В. Гетьманські столиці України. К., 2008. Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст. К., 2013. Гуржій О.І. Реєнт О. П. Іван Скоропадський. Павло Скоропадський. К.,	підготовка конспекту семінарського заняття	5/5	кінець листопада 2020 р.

<p>Російської й Турецької імперій (XIX ст.)</p>		<p>2013. Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2006. Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004. Кравченко М. Нариси української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків, 1996. Кривошея В.В. Національна еліта Гетьманщини. К., 1998. Ч. 1-2. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). К., 1959. Нариси з історії дипломатії України. К., 2001. Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. К., 2012. Плохій С. Походження слов'янської нації. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К., 2015. Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський і його доба (з історії державотворення XVIII ст.). К., 2008. Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України, професора Валерія Смолія. К., 2010. Українське козацтво. Мала енциклопедія. Київ- Запоріжжя, 2002.</p>	<p>самостійна робота, 10 год.</p>		
---	--	--	---------------------------------------	--	--

<p>Тема 10. Козацтво Слобідської України</p>	<p>семінарське заняття, 2 год.</p>	<p>Горобець В. М. «Волимо царя східного...». Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. К., 2007. Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996. Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2006. Дзира І. Козацьке літописання 30-х – 80-х рр. XVIII ст.: джерелознавчий та історіографічний аспекти. К., 2006. Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004. Костомаров Н. И. Богдан Хмельницький. СПб., 1994. Т. 1-3. Костомаров Н.И. Казаки. Исторические монографии и исследования. М.,</p>	<p>самостійна робота 5 год</p>	<p>5/5</p>	<p>початок грудня 2020 р.</p>
--	--	--	--	------------	---------------------------------------

	<p>1995.</p> <p>Кресін О.В. Політико-правова спадщина української політичної еміграції першої половини XVIII століття. К., 2001.</p> <p>Кривошея В. Генеалогія українського козацтва. Нариси історії козацьких полків. К., 2004.</p> <p>Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. Львів, 1990</p> <p>Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик. К., 1991.</p> <p>Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття. К., 2000.</p> <p>Мицик Ю. Юрій Хмельницький // Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994.</p> <p>Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. К., 2005.</p> <p>Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. К., 2012.</p> <p>Плохій С. Походження слов'янської нації. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К., 2015.</p> <p>Савчук Н.О. Українська держава за гетьманування Ю. Хмельницького (1659 - поч. 1663 рр.). Кам'янець-Подільський, 2001.</p> <p>Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.). К., 1998.</p> <p>Сергієнко Г.Я. Визвольний рух на Правобережній Україні в кінці XVII і на початку XVIII ст. К., 1963.</p> <p>Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676). К., 2009.</p> <p>Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII - XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. К., 1997.</p> <p>Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. К., 2003.</p> <p>Смолій В.А., Степанков В.С. Політична система українського суспільства уроки Національної революції XVII століття. К., 2008.</p> <p>Степанков В.В. Політична еліта: пошук нового підходу до з'ясування її сутності // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного</p>		
--	---	--	--

		<p>університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2012. Т. 22: напoшану професора П.Ф. Лаптіна. Степанков В. С.</p> <p>Антифеодальна боротьба в роки Визвольної війни та її вплив на формування Української держави (1648-1654). Львів, 1991.</p> <p>Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». К., 2013.</p> <p>Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. К., 2017.</p> <p>Туранли Ф. Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина XVI – перша чверть XVIII століття). К., 2016.</p> <p>Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV – середина XVII ст. К., 2000.</p> <p>Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни. К., 1998.</p>			
Тема 11. Історична доля українського козацтва у XX ст. й сучасних умовах	лекція	<p>Винар Л. Козацька Україна. Вибрані праці. К., Львів, 2003.</p> <p>Вечерський В. Гетьманські столиці України. К., 2008.</p> <p>Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст. К., 2013.</p> <p>Гуржій О.І. Реєнт О. П. Іван Скоропадський. Павло Скоропадський. К., 2013.</p> <p>Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2006.</p> <p>Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2.</p> <p>Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004.</p> <p>Кравченко М. Нариси української історіографії епохи</p>	самостійна робота, 5 год.	5/5	середина грудня 2020 р.

		<p>національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків, 1996.Кривошея В.В. Національна еліта Гетьманщини. К., 1998. Ч. 1-2. Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIXст.). К., 1959. Нариси з історії дипломатії України. К., 2001. Плохій С. Козацький міф. Історія та націє творення в епоху імперій. К.,2012.</p>			
--	--	--	--	--	--

		<p>Плохій С. Походження слов'янської нації. Домодерні ідентичності вУкраїні, Росії та Білорусі. К., 2015. Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський і його доба (з історіїдержавотворення XVIII ст.). К., 2008. Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАНУкраїни, професора Валерія Смолія. К., 2010. Українське козацтво. Мала енциклопедія. Київ-Запоріжжя, 2002.</p>			
--	--	--	--	--	--

6. Система оцінювання курсу

Загальна		Ш к а л а о ц і н ю в а н н я
----------	--	---

Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів:
 Підсумковий бал дорівнює сумі підсумкового балу за семінарські заняття (20 балів), балу за 2 контрольні роботи (20 балів) і балу за індивідуальну роботу (10 балів) та в сукупності може складати максимально 50 балів.
 Підсумковий бал за семінарські заняття визначається з урахуванням коефіцієнту 4 (наприклад, студент отримав оцінки 5,3, 2,4 то підсумковий бал становить: $(5+2+3+4=14: 4 \text{ (кількість оцінок)} = 3,5 \times 4 = 14 \text{ балів})$.
 Підсумковий бал за контрольну роботу визначається з урахуванням коефіцієнту 2 (наприклад, студент отримав оцінки 10,9,9, то підсумковий бал становить: $(10+9+9=28: 3 \text{ (кількість оцінок)} = 9,33 \times 2 = 18,66 \approx 19 \text{ балів})$.

Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ЕСТS	Оцінка за залік
90-100	відмінно	5	A	зараховано
80-89	добре	4	B	
70-79			C	
60-69			задовільно	
50-59	E			
26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)			

	<p>Підсумковий бал за індивідуальну роботу визначається з <u>урахуванням коефіцієнту 4</u> (наприклад, студент отримав оцінки 5, 4, 2,4 то підсумковий бал становить: $(5+4+2+4=15: 4$ (кількість оцінок) = $3,75 \times 4 = 15$ балів).</p>
Вимоги	<p><i>Критерії поточної оцінки («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»)</i></p> <p>Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у письмовій роботі не повинно бути помилок. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно.площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Повною мірою володіє історичним критичним мисленням, аналізом (вміє розбивати історичну інформацію на компоненти, розуміючи їх взаємозв'язки та організаційну структуру. Наприклад, вивчення окремих елементів Української революції середини XVII ст. (військових кампаній, політичних ідей, форм, методів боротьби та ін.) і синтезом (поєднати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю. Наприклад, розгляд Української революції XVII ст. як єдиного, складного цілого, як цілісну систему, ін.). Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; будує переконливу аргументацію, рецензує відповіді ровесників. Вміє організувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p>

Має синтетичне мислення. Бере активну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі, вдосконалює з високим рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і

навички, здатен(на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, у письмовій роботі є незначні помилки. Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен(на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних проблем; будує аргументацію на основі 2-3 доказів, може рецензувати відповіді ровесників. Вміє організувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичних джерел (як українською, так й іноземними мовами); може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.

Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях, формує аргументацію (в аргументації зустрічаються окремі неточності), базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності; проводить самооцінку пізнавальної діяльності, вдосконалює з достатнім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції тощо. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні.

Оцінка «три» ставиться, якщо у студента(ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, у письмовій роботі є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, а просто перераховує. Посередньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) посередньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати, рецензії відповідей ровесників поверхові. Вміє організувати пошук історичних джерел, але не може їх критично проаналізувати.

Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику, алене може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у групових формах роботи в межах етики професійних взаємин, зокрема дискусіях, прес-конференціях; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність; не проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності. Мінімально використовує під час навчання історико-краєзнавчий матеріал. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Вдосконалює з посереднім рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.

Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; відповідь не змістовна і не доречна, у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація, самооцінка і оцінка інших. Не вміє організовувати пошук історичних джерел, не може їх критично проаналізувати. Не використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. У групових формах роботи тільки присутній (я) без особистої відповідальності, стратегії; не дотримується норм професійної етики, не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей, не вдосконалює здобуті під час навчання компетенції.

**Критерії
оцінки
індивідуал
ьного
завдання**

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1-2	Кейс виконаний незадовільно, оскільки відтворити його зміст самостійно не може, відповідь недолуга, із значними помилками. Немає навичок командної роботи, не бере на себе відповідальність. Захист кейсу спрощений, із значними помилками. Не здійснював (ла) пошук інформації. Відсутня будь-яка аргументація. Відсутні самостійні висновки і синтетичні зв'язки. Не здатен використати наявний матеріал для роботи в школі. ІКТ використано недоречно. Не виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.
3-6	Кейс виконано задовільно. Студент може репродуктивно відтворити змісту кейсу, однак у його відповіді є помилки. Відсутні окремі складові кейсу. Може використати

	наявний у кейсі навчальний матеріал, але його зміст	
		<p>не достатній; відповідь не чітка і спрощена. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Вміє організувати пошук історичної інформації, але не може її критично проаналізувати. Не достатньо використовує сучасні інформаційно-технологічні ресурси під час підготовки кейсу. Визначає роль людського фактора в історії, однак без необхідної аргументації.</p> <p>Не використовує інноваційні технології і не має синтетичного мислення. Бере пасивну участь у кейс-технології; не застосовує оптимальну стратегію діяльності, не бере на себе відповідальність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє на посередньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє певне усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p> <p>7-8 Кейс виконаний добре. Помилки під час захисту незначні. Є самостійні висновки на основі сформованих ціннісних орієнтирів і принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонуються певні способи розв'язання суспільних проблем, що дозволяє в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних і суспільних проблем; аргументація є, але не повна (75%). Вміє організувати пошук, аналіз та інтерпретацію історичної інформації; може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси у навчальній діяльності. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Має певний рівень синтетичного мислення. Бере участь у роботі підготовки і захисту кейсу в межах етики професійних взаємин, застосовує оптимальну стратегію під час захисту, чітко дає відповіді на запитання однокласників; може приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Використовує історико- краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність. Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших. Демонструє на достатньому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї праці, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних</p>

		якостей.
9-10		<p>Здатність презентувати власну творчу інтерпретацію (версію, розуміння, оцінку) історичних явищ на основі захисту кейсу, ставити під сумнів усталені погляди, спростовувати стереотипи, при захисті використовує значний обсяг джерел і літератури, висновки самостійні, тези здійснені на високому рівні, студент створив значну кількість роздаткового матеріалу тощо.</p> <p>Підготовлений у кейсі матеріал здатен використати на практиці; відповідь чітка і завершена. Здатен (на)</p>
		<p>самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем, що дозволить в умовах неповної (недостатньої) інформації інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем; буде переконливою аргументацією, рецензує відповіді ровесників. Вміє організовувати комплексний пошук, неупереджений аналіз та інтерпретацію історичної інформації; може використовувати сучасні інформаційно-технологічні ресурси під час підготовки кейсу. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Може використати інноваційні технології. Має синтетичне мислення. Бере активну участь у кейсі на всіх етапах його підготовки і презентації в межах етики професійних взаємин, формує аргументацію, базовану на здобутих знаннях, демократичних переконаннях і гуманістичних цінностях; застосовує оптимальну стратегію діяльності, бере на себе відповідальність; проводить рефлексію, самооцінку та коригування пізнавальної діяльності; вміє долати труднощі; приймати рішення на основі сформованих ціннісних орієнтирів. Використовує історико-краєзнавчий матеріал, здатен(на) його пропагувати через просвітницьку діяльність.</p>

		<p>Керується моральними та етичними нормами, з повагою і розумінням ставитися до інших світоглядних позицій, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє на високому рівні здатність використати знання, уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти. Може критично ставитися до результатів своєї праці, бачить шляхи подолання труднощів, виявляє усвідомлення необхідності удосконалення професійних якостей.</p>	
--	--	---	--

Критерії оцінки виконання контрольної роботи

	<p>1-2</p>	<p>Оцінка «два» ставиться, якщо у студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію і наукову періодизацію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом Не здатен (на) оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>	
	<p>3-5</p>	<p>Оцінка «три» ставиться, якщо у студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), елементарні уміння і навички; не здатен (на) повною мірою використати знання, уміння і навички на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії,</p>	

		<p>джерелознавства, науковими концепціями на рівні їх перерахунку. По-середньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє</p>	
--	--	---	--

		<p>просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал.</p> <p>посередньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) по середньо оцінювати</p> <p>суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних</p> <p>та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може</p> <p>порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей;</p> <p>визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Не має синтетичного мислення, враховує гендерний підхід,</p> <p>Україні. Демонструє вдосконалення з низьким рівнем автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>	
	6-8	<p>Оцінка «чотири» ставиться, якщо студент(ка) має глибокі і повні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння</p> <p>і навички, здатен (на) щодо їх застосування на практиці; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки</p> <p>(не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає</p> <p>історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє</p> <p>просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями</p> <p>історичні факти, події та явища); створює розумний</p> <p>культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний</p> <p>матеріал. Достатньо володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на</p> <p>основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись</p> <p>принципів наукової об'єктивності й неупередженості,</p>	

		<p>пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем;</p> <p>будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських</p> <p>та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й</p> <p>зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Виявляє певний рівень синтетичного мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний</p> <p>підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення з достатнім рівнем</p> <p>автономності здобуті під час навчання компетенції.</p>	
	9-10	<p>Оцінка «п'ять» ставиться, якщо студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання</p> <p>програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти;</p> <p>відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями</p> <p>вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими</p> <p>використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну</p>	
		<p>термінологію і наукову періодизацію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно.площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. На високому рівні володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє синтетичне мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення з</p>	

	високим рівнем автономності здобути під час навчання компетенції.	
--	---	--

Критерії оцінки іспиту (50 балів)

Критерії оцінювання завдань на екзамені (наведено максимальну кількість балів, яку можна здобути за відповідь на кожнезавдання):

Завдання	Кількість балів
• теоретичне	13 балів
• теоретичне	13 балів
1 практичне завдання	21 бал(план-конспект)
3 тестові завдання (т)	1 бал•0,5=1,5 бали3 тесто

Університетська шкала	Національна шкала
40 – 50 балів	Відмінно (5)
30 – 39 балів	Добре (4)
25 – 29 балів	Задовільно (3)
1 – 24 балів	Незадовільно (2)

Бал	Критерії оцінювання теоретичного завдання
1-3	У студента (ки) елементарні знання фактичного матеріалу (до 25%), відсутні уміння і навички, тому не здатен (на) їх використати на практиці; у письмовій роботі є суттєві помилки (більше 75%). Не ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та не вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Практично не знає історичну термінологію (до 25%), незадовільно орієнтується в історичній хронології (до 25%), не володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Не володіє історичним критичним мисленням, аналізом і синтезом Не здатен (на) оцінювати суспільні явища,

		<p>процеси і тенденції в Україні. Відсутня об'єктивна і неупереджена аргументація. Знає історичну персоналістику на рівні переліку історичних постатей. Не має синтетичного мислення, не демонструє елементарне вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій, безвідповідально ставиться до обраного фаху.</p>	
	4-6	<p>У студента (ки) є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу (більше 50%), наявні помітні прогалини у формуванні умінь і навичок, що не дозволить повною мірою використати їх у професійній діяльності; використанні знань, умінь і навичок на практиці; відповідь не чітка і спрощена, є суттєві помилки. Ознайомлений(а) з досягненнями вітчизняної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями на рівні їх перерахунку. Посередньо знає історичну термінологію і володіє понятійним апаратом, задовільно орієнтується в історичній хронології, не достатньо володіє просторовою компетенцією; не вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) по середньо оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, до кінця не здатен (на) інтегрувати знання для розв'язання власних та суспільних проблем. Не може переконливо аргументувати. Знає історичну персоналістику, але не може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p>	
	7-10	<p>Студент(ка) має добрі знання програмного матеріалу (75%), сформовані уміння і навички, здатен (на) застосовувати знання, уміння і навички у професійній діяльності; відповідь чітка і практично завершена, є незначні помилки (не більше 4). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, добре орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно-площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі</p>	

		<p>сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати певні способи розв'язання суспільних проблем; будує аргументацію (75%). Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, однак не може розкрити внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб.</p> <p>Виявляє певний рівень синтетичного мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє достатнє вдосконалення здобутих під час навчання компетенцій.</p>	
	<p>11-13</p>	<p>Студент(ка) виявляє глибокі, повні, цілісні, міцні і творчо засвоєні знання програмного матеріалу, усвідомлені уміння і навички, необхідні для роботи в навчальних закладах середньої освіти; відповідь чітка і завершена, у відсутні помилки (не більше 2). Ознайомлений(а) з найновішими досягненнями вітчизняної і зарубіжної історіографії, джерелознавства, науковими концепціями, та, головне вміє їх використовувати під час відповіді на запитання, вміє ставити під сумнів сталі принципи та ідеї. Знає історичну термінологію, володіє понятійним апаратом, відмінно орієнтується в історичній хронології, володіє просторовою компетенцією (інтелектуальні операції, що дають змогу бачити за умовно. площинними зображеннями історичні факти, події та явища); створює розумний баланс між соціальною, економічною, політичною і культурною складовою історії, вміє систематизувати, співставляти, аналізувати, доводити, порівнювати історичний матеріал. Здатен (на) самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції в Україні, дотримуючись принципів наукової об'єктивності й неупередженості, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем; будує переконливу аргументацію. Може порівнювати й оцінювати діяльність історичних осіб із позиції загальнолюдських та національних цінностей; визначати роль людського фактора в історії, розкривати внутрішні мотиви й зовнішні чинники діяльності історичних осіб. Виявляє синтетичне мислення; використовує історико-краєзнавчий матеріал, враховує гендерний підхід, розуміє значення культури як форми людського існування, поважає різноманітність та мультикультурність в Україні. Демонструє вдосконалення на високому рівні здобуті під час навчання компетенції.</p>	
<p>Семінарські</p>		<p>Тема 1. Генеза українського козацтва</p>	<p>2</p>

заняття		Тема 2. Запорозька Січ – козацька демократична республіка (до середини XVII ст.)	2
		Тема 3. Військове мистецтво українського козацтва	2
		Тема 4. Українське козацтво в період Національної революції 1648-1676 рр.	2
		Тема 5. Державна ідея та політична модель української козацької держави – Гетьманщини	2
		Тема 6. Українське козацтво наприкінці XVII – в середині XVIII ст.	2
		Тема 7. Українське козацтво в системі міжнародних відносин XVI – в середині XVIII ст.	2
		Тема 8. Українське козацтво в умовах занепаду й остаточної ліквідації Гетьманщини і Запорозької Січі (друга половина XVIII ст.)	2
		Тема 9. Козацтво Слобідської України	2
		Всього	18
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Належне виконання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • змісту питань планів семінарських занять. • індивідуальних робіт • контрольних робіт. <p>Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (іспиту) за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 25 і більше балів.</p>		
7. Політика курсу			
<p>Дана дисципліна є надзвичайно важлива для реалізації програмних результатів ОП, оскільки спрямована на підготовку висококваліфікованих спеціалістів, які володіють певною сумою ґрунтовних знань, умінь і навичок та вміють самостійно розширювати та поповнювати свої знання, вміти їх використовувати у професійній діяльності. Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим.</p> <p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Проведення уроків на семінарських заняттях сприяє зануренню студентів у професійне середовище.</p> <p>Політика курсу передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 14.00 год. – 16.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.</p>			
8. Рекомендована література			

- Алмазов А.С. Политический портрет украинского гетмана Ивана Сомайловича в контексте русско-украинских отношений (1672-1687 гг.). М., 2012.
- Апанович О. Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. К., 1994.
- Ашин Г.К. Элитология: история, теория, современность. М., 2010.
- Безъев Д.А. Украина и Речь Посполитая в первой половине XVII в. М., 2012.
- Брехуненко В. Московська експансія і Переяславська рада 1654 р. К., 2005.
- Брехуненко В. Козаки на степовому кордоні Європи: Типологія козацьких спільнот XVI – XVII ст. К., 2011.
- Брехуненко В. Східна брама Європи. Україна в середині XVII-XVIII ст. К., 2014.
- Брехуненко В. Синяк І. Адвокати у судочинстві ранньомодерної Української держави-Гетьманщини. К., 2017. Т. 1.
- Бульвінський А. Українсько-російські взаємини 1657-1659 років в умовах цивілізаційного розмежування на Сході Європи. К., 2008.
- Винар Л. Козацька Україна. Вибрані праці. К., Львів, 2003.
- Вирський Д. Річпосполитська історіографія України (XVI-середина XVII ст.). К., 2008.
- Вечерський В. Гетьманські столиці України. К., 2008.
- Возняк М. С. Історія української літератури. У двох книгах. Львів, 1994. Книга друга.
- Влада і суспільство в Україні. Історичний контекст. К., 2013.
- Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994.
- Газін В.В. Павло Тетеря. Кам'янець-Подільський, 2012.
- Гадяцька унія 1658 року. Зб. ст. К., 2008.
- Гаман-Голутвина О.В. Политические элиты России. Вехи исторической эволюции. М., 2006.
- Герасимчук В. Виговщина і Гадяцький трактат // Записки наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1909. Т. 88.
- Гетьман Петро Дорошенко та його доба в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. К., 2015.
- Гомін Л. Визвольна війна українського народу у народній творчості. К., 1960.
- Горобець В. Присмерк Гетьманщини: Україна в роки реформ Петра I. К., 1998.
- Горобець В. Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654-1665. К., 2001.
- Горобець В. М. Влада та соціум Гетьманату: Дослідження з політичної і соціальної історії ранньомодерної України. К., 2009.
- Горобець В. Україна: Десятиліття «золотого спокою» та добв революційного збурення 1638-1650 рр. К., 2012.
- Горобець В. Князі і гетьмани усієї Русі. «Через шаблю маєм право». Злети і падіння козацької держави. 1648-1783 роки. Харків, 2016.
- Горобець В. Зірки та терени козацької революції. Історія звитяг і поразок. Харків, 2017.
- Горобець В. Гетьмани Руїни. Іван Брюховцький та Москва. К., 2017.
- Горобець В. Світанок української держави. Люди, соціум, влада, порядки, традиції. Харків, 2017.
- Грушевський М. Історія України-Руси. К., 1995-1998. Т. 8-10.
- Горобець В. М. «Волимо царя східного...». Український гетьманат та російська династія до і після Переяслава. К., 2007.
- Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. К., 1996.
- Гуржій О. Гетьман Іван Скоропадський. К., 1998.
- Гуржій О.І., Чухліб Т.В. Гетьманська Україна: Україна крізь віки. К., 1999. Т. 8.
- Гуржій О. І. Податне населення України XVII – XVIII ст. Черкаси, 2009.
- Гуржій О.І. Реєнт О. П. Іван Скоропадський. Павло Скоропадський. К., 2013.
- Дашкевич Я. Постаті. Нариси про діячів історії, політики, культури. Львів, 2006.
- Дашкевич Я. «Учи неложними устами казати правду». Історична есеїстка (1989-2008). К., 2014.

- Дзира І. Козацьке літописання 30-х – 80-х рр. XVIII ст.: джерелознавчий та історіографічний аспекти. К., 2006.
- Дзюба І. Нагнітання мороку. Від чорносотенців початку XX століття до українофобів початку XXI. К., 2011.
- Доба Богдана Хмельницького (до 400-річчя від дня народження великого гетьмана). Зб. ст. К., 1995.
- Дорошенко Д. І. Гетьман Петро Дорошенко. Нью-Йорк, 1985.
- Заруба В. Українське козацьке військо в російсько-турецьких війнах останньої чверті XVII ст. Дніпропетровськ, 2003.
- Заруба В.М. Адміністративно-територіальний устрій та адміністрація Війська Запорозького у 1648-1782 рр. Дніпропетровськ, 2007.
- Заруба В. Чигиринські походи: хроніка подій російсько-турецької війни 1676-1681 рр. Дніпропетровськ, 2013.
- Економічна історія України. Історико-економічні дослідження у двох томах. К., 2011. Т. 1.
- «Істину встановлює суд історії». Збірник на пошану Федора Павловича Шевченка. К., 2004. Т. 1-2.
- Історик Олена Компан. Матеріали до біографії / Упорядник Ярослав Компан. К., 2007.
- Історія українського козацтва: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1-2.
- Історія українського селянства: Нариси у двох томах. К., 2006. Т. 1.
- Історія української культури. У п'яти томах. К., 2003. Т. 3.
- Кентржинський Б. Мазепа / Б. Кентржинський. К., 2017.
- Коваленко С. Україна під булавою Богдана Хмельницького. Енциклопедія у 3-х томах. К., 2007-2009. Т. 1-3.
- Когут З. Коріння ідентичності. Студії з ранньомодерної та модерної історії України. К., 2004.
- Кононеко В. Інтелектуальна біографія Павла Полуботка: обстоювання традиції модернізаційної риторики // Український історичний журнал. 2010. № 4.
- Костомаров Н. И. Богдан Хмельницький. СПб., 1994. Т. 1-3.
- Костомаров Н. И. Руина. – СПб., 1905: Исторические монографии и исследования. Т. XV.
- Костомаров Н.И. Мазепа. Москва, 1992.
- Костомаров Н.И. Казаки. Исторические монографии и исследования. М., 1995.
- Кравченко М. Нариси української історіографії епохи національного відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків, 1996.
- Кресіна І. Кресін О. Гетьман Пилип Орлик та його Конституція. К., 1993.
- Кресін О.В. Політико-правова спадщина української політичної еміграції першої половини XVIII століття. К., 2001.
- Кривошея В.В. Національна еліта Гетьманщини. К., 1998. Ч. 1-2.
- Кривошея В. Генеалогія українського козацтва. Нариси історії козацьких полків. К., 2004.
- Кривошея В.В., Кривошея І.І., Кривошея О.В. Неурядова старшина Гетьманщини. К., 2009.
- Кривошея В.В. Козацька старшина Гетьманщини. К., 2011.
- Крикун М. Між війною і радою. Козацтво Правобережної України в другій половині XVII – на початку XVIII століття. Статті і матеріали. К., 2006.
- Крип'якевич І.П. Богдан Хмельницький. Львів, 1990.
- Крупницький Б. Гетьман Мазепа та його доба. К., 2003.
- Крупницький Б. Гетьман Пилип Орлик. К., 1991.
- Крупницький Б. Гетьман Данило Апостоли і його доба (1727-1734). К., 2004.
- Леп'явко С. Козацькі війни кінця XVI ст. в Україні. Чернігів, 1996.
- Липинський В. Твори. – Філадельфія, Пенсильванія. 1980-1995. Т. 2-3.

- Литвинов В. Ренесансний гуманізм в Україні. Ідеї гуманізму епохи Відродження в українській філософії XV – початку XVII століття. К., 2000.
- Маланюк Є. Книга спостережень. Статті про літературу К., 1997.
- Марченко М. І. Українська історіографія (з давніх часів до середини XIX ст.). К., 1959.
- Мацьків Т. Гетьман Іван Мазепа в західноєвропейських джерелах 1687 - 1709. Мюнхен, 1988.
- Мицик Ю. Юрій Хмельницький // Володарі гетьманської булави. Історичні портрети. К., 1994.
- Мицик Ю. А. Гетьман Іван Виговський. К., 2004.
- Мицик Ю.А. Іван Сірко. К., 2010.
- Мицик Ю. Чигирин – гетьманська столиця. К., 2007.
- Нариси з історії дипломатії України. К., 2001.
- Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. Нью-Йорк, Київ, Львів, Париж, Торонто, 2001. Друге доповнене видання.
- Павленко С. Оточення гетьмана Мазепа: соратники та прибічники. К., 2004.
- Павленко С. Іван Мазепа. К., 2003.
- Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури. К., 2005.
- Павленко С. Загибель Батурина 2 листопада 1708 року. К., 2009.
- Панашенко В.В. Соціальна еліта Гетьманщини (друга половина XVII-XVIII ст.). К., 1995.
- Пасічник М.С. Україна в період Руїни: 60-80-ті роки XVII століття. Львів, 2010.
- Переяславська рада 1654 року (Історіографія та дослідження). К., 2003.
- Перналь А. Річ Посполита двох народів і Україна. Дипломатичні відносини. 1648-1659 рр. К., 2013.
- Плохій С. Наливайкова віра: Козацтво та релігія в ранньомодерній Україні. К., 2005.
- Плохій С. Козацький міф. Історія та націєтворення в епоху імперій. К., 2012.
- Плохій С. Походження слов'янської нації. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі. К., 2015.
- Путро А. И. Левобережная Украина в составе Российского государства во второй половине XVIII в. К., 1988.
- Путро О.І. Гетьман Кирило Розумовський і його доба (з історії державотворення XVIII ст.). К., 2008.
- Савчук Н.О. Українська держава за гетьманування Ю. Хмельницького (1659 - поч. 1663 рр.). Кам'янець-Подільський, 2001.
- Саник Г.А. Геополитические факторы во внешней политике России второй половины XVII – начала XVIII века и Вестфальская система международных отношений // Геополитические факторы во внешней политике России. Вторая половина XVII – начало XX века. М., 2007.
- Сас П.М. Витоки українського націотворення. К., 2010.
- Сас П.М. Політична культура українського суспільства (кінець XVI - перша половина XVII ст.). К., 1998.
- Сас П.М. Полководець Петро Сагайдачний. К., 2014.
- Сас П.М. Чесний лицар Петро Конашевич-Сагайдачний. К., 2012.
- Сас П.М. Хотинська війна 1621 року. К., 2012.
- Сергієнко Г.Я. Визвольний рух на Правобережній Україні в кінці XVII і на початку XVIII ст. К., 1963.
- Смолій В., Степанков В. Інститут влади в політичній системі України (середина – друга половина XVII ст.). К., 2014.
- Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648-1676). К., 2009.
- Смолій В.А., Степанков В.С. Українська державна ідея XVII - XVIII століть: проблеми формування, еволюції, реалізації. К., 1997.
- Смолій В.А., Степанков В.С. Петро Дорошенко. Політичний портрет. К., 2011.

- Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. К., 2003.
- Смолій В.А., Степанков В.С. Становлення козацького політичного сепаратизму // Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету. Історичні науки. Кам'янець-Подільський, 2005. Т. 14.
- Смолій В.А., Степанков В.С. Політична система українського суспільства у роки Національної революції XVII століття. К., 2008.
- Смолій В.А., Степанков В.С. Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет. К., 2009. Третє доопр. вид.
- Степанков В.В. Політична еліта: пошук нового підходу до з'ясування її сутності // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський, 2012. Т. 22: на пошану професора П.Ф. Лаптіна.
- Степанков В. Становлення політичної еліти Гетьманщини в період революції XVII ст.: особливості, суперечності, деструктивні процеси /Український історичний журнал. 2016. № 6.
- Степанков В. Політична еліта в роки Національної революції XVII ст. Соціальні джерела формування, структура та циркуляція // Україна в Центрально-Східній Європі. К., 2016. Випуск 16.
- Станіславський В. Запорозька Січ та Річ Посполита 1686-1699. К., 2004.
- Степанков В. С. Антифеодальна боротьба в роки Визвольної війни та її вплив на формування Української держави (1648-1654). Львів, 1991.
- Степанков В. Проблема возз'єднання козацької України в контексті міжнародних відносин Центрально-Східної Європи (остання чверть XVII ст.) // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до XVIII ст.). К., 2002. Вип.2.
- Степанков В. Селянська війна 1648 – першої половини 1652 років: основні події, періодизація, особливості, наслідки // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVII ст.). К., 2005. Вип. 5.
- Степанко В. 1648 рік: початок Української революції чи «домової війни» в Речі Посполитій? // Україна в Центрально-Східній Європі (з

найдавніших часів до кінця XVII ст.). К., 2003. Вип. 3.

- Стражний О. Український менталітет: ілюзії-міфи-реальність. К., 2017.
- Струкевич О. Політико-культурні орієнтації еліти України-Гетьманщини: (Інтегральний погляд на питання). К., 2002.
- Струкевич О. Політична культура еліти Української козацької держави: методологія
- Струкевич О. Монарх-протектор у політичній системі України-Гетьманщини: формування свідомісного стереотипу // Україна та Росія: проблеми політичних і соціокультурних відносин. Зб. наук. пр. К., 2003.
- Струкевич О. «Пакти і Конституція законів та вольностей Війська Запорозького» (політико-культурний аналіз) // «Істину встановлює суд історії.» Збірник на пошану Федора Павловича Шевченка. Наукові студії. К., 2004. Т. 2.
- Субтельний О. Мазепинці: Український сепаратизм на початку XVIII ст. К., 1994.
- Таїрова-Яковлева Т. Гадяцька угода – текстологічний аналіз // Гадяцька унія 1658 року. К., 2008.
- Таїрова-Яковлева Т. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». К., 2013.
- Таїрова-Яковлева Т. Инкорпорация: Россия и Украина после Переяславской Рады (1654-1658). К., 2017.
- Таїрова-Яковлева Т. Гетьмани України. Історії про славу, трагедії та мужність. К., 2015.
- Таїрова-Яковлева Т. Мазепа. М., 2007.
- Таїрова-Яковлева Т. Повсякдення, дозвілля і традиції козацької еліти Гетьманщини. К., 2017.

- Тощенко Ж.Т. Элита? Клань? Касты? Клики? Как назвать тех., кто правит нами // Социологическая публицистика. 1999. № 11.
- Туранли Ф. Козацька доба історії України в османсько-турецьких писемних джерелах (друга половина XVI – перша чверть XVIII століття). К., 2016.
- Україна крізь віки. Збірник наукових праць на пошану академіка НАН України, професора Валерія Смоля. К., 2010.
- Україна та Росія: проблеми політичних і соціокультурних відносин. Зб. наук. пр. К., 1995.
- Українська держава другої половини XVII-XVIII ст.: політика, культура, суспільство, К., 2014.
- Українська ідея. Історичний нарис. К., 1995.
- Українське козацтво. Мала енциклопедія. Київ-Запоріжжя, 2002.
- Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: Нариси з історії ментальності та національної свідомості. К., 2001.
- Украина и соседние государства в XVII веке. Материалы международной конференции. СПб., 2004.
- Уманец Ф. Гетман Мазепа. СПб. 1897.
- Федорук Я. Міжнародна дипломатія і політика України 1654-1657. Львів, 1996. Ч. 1.
- Федорук Я. Віленський договір 1656 року: Східноєвропейська Криза і Україна у середині XVII століття. К., 2011.
- Флоря Б.М. Русское государство и его западные соседи (1655-1661 гг.). М., 2010.
- Хвильовий М. Україна чи Малоросія. К., 2013.
- Чуткий А. Становлення житниці Європи (друга половина XV – перша половина XVII ст.). К., 2015. Книга 2.
- Чухліб Т. Відень 1683: Україна в боротьбі за «Золоте яблуко» Європи. К., 2012.
- Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу: Нариси з історії ментальності та національної свідомості. К., 2001.
- Украина и соседние государства в XVII веке. Материалы международной конференции. СПб., 2004.
- Уманец Ф. Гетман Мазепа. СПб. 1897.
- Федорук Я. Міжнародна дипломатія і політика України 1654-1657. Львів, 1996. Ч. 1.
- Федорук Я. Віленський договір 1656 року: Східноєвропейська Криза і Україна у середині XVII століття. К., 2011.
- Флоря Б.М. Русское государство и его западные соседи (1655-1661 гг.). М., 2010.
- Хвильовий М. Україна чи Малоросія. К., 2013.
- Чуткий А. Становлення житниці Європи (друга половина XV - перша половина XVII ст.). К., 2015. Книга 2.
- Чухліб Т. Відень 1683: Україна в боротьбі за «Золоте яблуко» Європи. К., 2012.
- Чухліб Т. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648 - 1714 рр. Київ, Нью-Йорк, 2005.
- Чухліб, Т. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663 - 1713). К., 2004.
- Чухліб Т. Козаки і татари. Українсько-кримські союзи 1500-1700-х років. К., 2017.
- Чухліб Т. Секрети українського полівасалітету. Хмельницький-Дорошенко. К., 2011.
- Чухліб Т. Шлях до Полтави: Україна і Росія за доби гетьмана Мазепи. К., 2008.
- Чухліб Т. Козацьке коріння Миколи Гоголя. К., 2009.
- Чухліб Т. Козаки і яничари. Україна у християнсько-мусульманських війнах 1509-1700 рр. К., 2010.
- Шевчук В. Козацька держава. Етюди до історії українського державотворення. К., 1995.
- Шевчук В. Просвічений володар. Іван Мазепа як будівничий Козацької держави і як літературний герой. К., 2006.
- Шевчук В. Козацька держава як ідея в системі суспільно-історичного мислення XVII-XVIII ст. К. 2007. Книга 1.

- Шелухін С. Україна - назва нашої землі з найдавніших часів. Прага, 1936.
- Щербак В. Українське козацтво: формування соціального стану. Друга половина XV — середина XVII ст. К., 2000.
- Яковенко Н. Паралельний світ. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI - XVII ст. К., 2002.
- Яковенко Н. Дзеркала ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI - початку XVIII століття. К., 2012.
- Яковлева Т. Гетьманщина в другій половині 50-х років XVII століття. Причини і початок Руїни. К., 1998.
- Яковлева Т. Руїна Гетьманщини. Від Переяславської ради 2 до Андрусівської угоди (1659-1667 рр.). К., 2003.
- Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. Острог, 2009.
- Ярошинський Б. Волинь в роки Української національної революції середини XVII ст. К., 2005.
- Енциклопедія історії України. К., 2003-2010. Т. 1-7.

Викладач

кандидат історичних наук, доцент М.В. Марчук